

## **ДЕРЕВО В ТВОРАХ МИСТЕЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ, ІСТОРІЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ**

© Чорний М. С., 2021

*У статті подано інформацію про історію використання дерева для створення творів мистецтва та архітектури. Проаналізовано сфери застосування деревини, як основи для виготовлення творів мистецтва та архітектурного будівництва. Визначено види виготовлених дерев'яних витворів мистецтва та встановлено їх роль в українській культурі. Стверджується, що збереження цінних творів мистецтва є дуже важливим завданням для реставраційної науки. Автор розкриває причину знищення дерев'яних витворів мистецтва. Перелічено основні фактори, що зумовлюють процеси руйнації творів з дерева, також, в статті визначено сучасні шляхи подолання проблем знищення дерев'яних витворів мистецтва.*

*Ключові слова: дерево, ремесло, образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, консервація.*

### **Постановка проблеми**

Використання деревини різних видів для створення творів мистецтва і архітектури – давня практика. В Україні знаходиться величезна кількість видатних творів архітектурного, образотворчого, декоративного, сакрального, промислового-утилітарного характеру. Зусилля з їх збереження хоч і робляться працівниками пам'яткоохоронної та музейної галузі, але не підкріплені ґрунтовними науково-методологічними опрацюваннями історії та специфіки збереження в умовах саме українського мистецького, деревообробного й ремісничого осередку.

### **Аналіз останніх досліджень та публікацій**

Історію становлення деревообробної галузі в Україні досліджували Генсірук С. А., Фурдичко О. І., Бондар В. С., а специфіку художнього деревообробного ремесла аналізували Суляк Б. М., Сергєєва М. С.. Особливості української дерев'яної архітектури опрацьовували Тарас Я. М., Прибега Л. В., Івашко Ю. В., Шевцова Г. В.. Важливу інформацію щодо досвіду збереження культурної спадщини України, знаходимо в публікації Рибчинського О. В.. Нормативно-законодавчу базу з питань охорони пам'яток в Україні аналізувала Малишева О.В.. Відомості про методологію досліджень та реставраційні практики досліджували Марченко І. Я., Романчук О.С., Тимченко Т. Р. та інші.

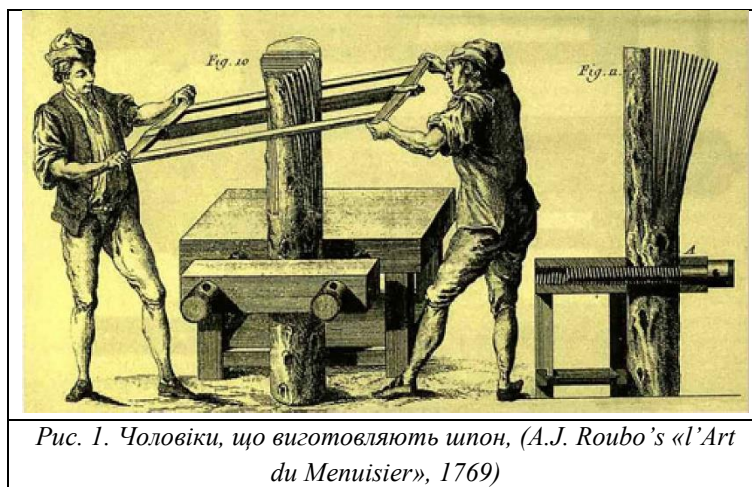
### **Мета статті**

Узагальнення комплексу історичних, мистецтвознавчих, технологічних, природоохоронних та консерваційно-реставраційних відомостей для формування цілісного розуміння важливої ролі дослідження та збереження творів виконаних з використанням дерева.

### Виклад основного матеріалу

На початку свого розвитку, людство мало доступ до обмеженої кількості міцних та легких в обробці матеріалів для виготовлення власних знарядь праці і пристосувань, які полегшували б життя в дикій природі. Серед них, звичайно, деревина різноманітних типів, яка супроводжувала наш побут з глибокої давнини. Її обробка, поступово вдосконалюючись, набула форми ремесл та промислів. Освоєння деревини, як матеріалу для створення інструментів та знарядь праці, відіграло вагомий роль в формуванні сучасної людини, на рівні з приборканням вогню та металу.

В природі деревина надається нам в круглий формі циліндричних колод, з цим пов'язано комплекс специфічних проблем їх обробки, адже для більшості випадків використання потрібна рівна (прямокутна) поверхня. Отже, одне з завдань, з якими стикалися деревообробники протягом століть, є «обробка круглих стовбурів або колод у плоскі балки або дошки з квадратними краями, цього досягали сколюванням, обрубкуванням, розпилюванням або поєднання цих технік» (Рис. 1), (Dardes & Rothe, 1998, p.178).



Давні традиції навчання в деревообробному промислі, тісно пов'язані з системою передавання знань та навичок в ту чи іншу епоху, наприклад, у середньовічній Європі функціонувало цехове навчання, обробки дерев'яних виробів, учня і підмайстра від майстра. До нас дійшло небагато докладних джерел з описом технологічних процесів. Перша і найдетальніша інформація про художні техніки обробки деревини в давній літературі, з'являється в Італійській Тоскані, на початку п'ятнадцятого століття. Проживаючи в місті Падуя, Ченніно д'Андреа Ченніні, у своїй класичній праці «Книга про мистецтво» (*Libro dell'arte*) 1437 року, описував прийоми, використані в Флоренції. Цей текст був «складений для використання і на користі кожного, хто хоче вступити до цієї професії художника» (Ченніні, 1933, с.18), і за його словами, «особливої хвали заслуговують ті, хто прагне мистецтва з любові та здібний до нього» (1933, с.18). Перед усім, пише Ченніні, «дошка для картини має бути виготовлена з дерева, і з дерева ніжного – липи чи верби, після чого, майстер має оглянути дошку з усіх сторін, переконуючись, чи немає вад у вигляді вузлів та нерівностей» (1933, с.47). Також, художник радить виварити дошки перед виготовленням щита для позбавлення їх від деревного соку, жирів та цукрів і як він зазначає, «якщо би ти міг прокип'ятити дерево у казані з чистою водою: таке дерево, ніколи не вчинить з тобою злого жарту – не потріскається» (Ченніні, 1933, с.47), та наводить ще деякі цінні поради поводження з деревиною основи твору та виготовлення для них клеїв, ґрунтів і фарб.

Серед матеріалів симпозіуму в музеї Жана-Пола Гетті (1995 р.), щодо пізньо-середньовічних і раньо-ренесансних технік виготовлення дерев'яних основ, вказують таке:

«В Основи тосканських картин (*protopittura toscana*), що були виготовлені приблизно до 1250–80 років, можливо, походять від готики та виготовлялися переважно з хвойної деревини. Наприкінці тринадцятого, чотирнадцятого та початку п'ятнадцятого століть тополя була головною з

використовуваних порід. Складний характер багатьох картин (наприклад, вітварів, розп'ять, поліптихів) часто вимагали, щоб основа мала складну конструкцію, твір мистецтва, сам по собі, посилений спеціальними компонентами такими, як поперечки, рами та каркаси на звороті. Складно різьблені рами з меандрами, листочками та різними орнаментами становили невід'ємну частину дерев'яної основи. Вигляд основи, а також деталі їх виготовлення, чітко залежали від навичок та знання художників і виробників, щодо властивостей та поведінки деревини. Навіть менші картини часто робили на досить складних основах» (Dardes & Rothe, ed., 1998, p.111).

В XIX ст. стали популярними столярні працівники або навчальні та практичні посібники, які подають детальні відомості, щодо повного циклу виготовлення меблів та оздоблення інтер'єрів, від підготовки деревини до створення готових виробів. Таким є, наприклад, «Путівник для столярів» (*Przewodnik stolarzy*) Яна Геріха, виданий в 1862 році у Варшаві. Пан Геріх пише, що «серед усіх галузей ремісництва, столярство розвивалося найповільніше на шляху лише практичному, а з розвитком наук, знання фізіології рослин дозволило вивчити природу дерева та його тканин так, щоб спростити виробництво та сприяти довговічності виробів» (Heurich 1862, с.4).

До нас дійшло маса пам'яток історії, культури, мистецтва і архітектури, виготовлених з використанням або цілковито з деревини різноманітних порід. Поле використання деревини в якості основи творів мистецтва і архітектури – вельми широке. Так, можемо поділити пам'ятки з дерева на такі:

- Дерев'яна архітектура (сакральна, традиційна народна архітектура).
- Дерев'яне упорядження інтер'єрів (настінні панелі, вікна, двері та брами їх лиштва з доборами, світильники, організація перекриття тощо) .
- Дерев'яна скульптура (кругла, рельєфи, традиційна народна, сакральна, монументально-декоративна, монохромна, поліхромна, з золоченням).
- Меблярство.
- Малярство на дереві (образи, ікони, народні картини).
- Предмети вжитку і промислу (реманент, іграшки, музичні інструменти, вози, човни тощо).

Ще з княжих і до недавніх часів основним будівельним матеріалом в українських селах та містах було дерево. За словами Володимира Січинського «загальноновизнано, що сакральне будівництво в Україні є найбільш архаїчним і зберегло давні об'ємно-конструктивні вирішення» (1956, с.102). За даними Міністерства культури та інформаційної політики України тільки на теренах карпатського регіону України понад 1900 дерев'яних церков, переважна більшість з яких розташовуються у Львівській, Волинській, Івано-Франківській, Закарпатській та Чернівецькій областях. Відвертий аналіз особливостей архітектурного та мистецько-композиційного вирішення українських дерев'яних церков, змушує спеціалістів вводити в міжнародну термінологію термін – «церква» (*Tserkva*), для позначення унікальних якостей даної архітектури.

Так, безперечними шедеврами української сакральної дерев'яної архітектури являються, наприклад, церква святого Михайла середини XVIII ст. в селі Ужок, Закарпатської області (Рис. 2), церва Чесного Хреста, XVI ст. та церква святого Юра кінця XV — початку XVI ст., місто Дрогобич, Львівської області, Михайлівська церква кінця XVII ст., з села Кути на Львівщині (Рис. 3), Іоанобогословська церква середини XVIII ст., села Скорики, Тернопільської області, Микольська церква середини XVIII ст. розташована в передмісті Вінниці (Стара Вінниця), Свято-Миколаївська церква середини XVIII ст., село Синява, Київської області, Свято-Троїцький собор (Рис. 4) другої половини XVIII ст., міста Новомосковськ (Самар), Дніпропетровської області, Георгіївська церква середини XVIII ст. у смт Седнів, Чернігівської області, а також, відновлена Троїцька церква другої половини XVIII ст., села Пустомітівка в Сумській області та багато інших неповторних храмів.



Рис. 2. Церква св. Архистратиґа Михаїла середини XVIII ст., село Ужок, Закарпатська обл.(фото: Крилівець Ю.)



Рис. 3. Михайлівська церква кінця XVII ст., село Кути, Львівська обл.(фото: Чвартковський А.)

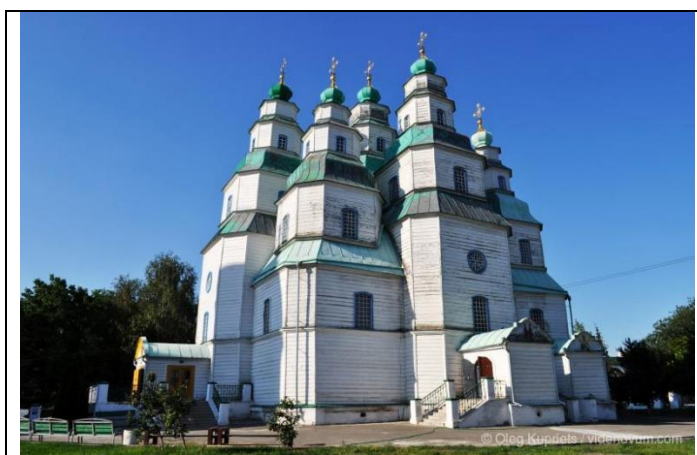


Рис. 4. Свято-Троїцький собор другої половини XVIII ст., місто Самар нині Новомосковськ, Дніпропетровська обл.(фото: Oleg Kupriets)

Художня обробка дерева в Україні має давні традиції. Описи святилищ давніх слов'ян свідчать про встановлення дерев'яних ідолів у них, наприклад, в літописах згадується оволодіння Києва князем Володимиром в X столітті: «І став княжити Володимир у Києві один. І поставив він кумир на пагорбі, поза двором теремним: Перуна дерев'яного, - а голова його була срібна, а вус золотий» (*Літопис руський за Іпатським списком*, 1989, с.47). Але в умовах вогкого континентального клімату України, дерево як біологічний матеріал, тим паче при його зовнішньому застосуванні, рідко зберігається в доброму стані, винятками є твори які потрапили в певне консервуюче чи безкисневе середовище (наприклад, торф'яники, болота, річковий мул, пустеля, солончаки) або зберігалися у середині закритого інтер'єру зі стабільним кліматом.

Давньоруські деревообробні промисли XII – XIII сторіч, загалом, знаходилися на загальноєвропейському рівні. Наприклад, ікони дійшли до нас приблизно з того ж часу. Так відомо, що ікона Вишгородської Богоматері (нині знаходиться в Росії) привезена до Києва 1129 або 1130 році за правління великого князя київського Мстислава Великого з Візантії і встановлена в монастирській церкві Вишгорода, була написана на липовій основі, а відома на всю Україну чудотворна ікона Холмської Богородиці привезена до Холму особисто королем Данилом в 1227-1237 роках, написана на щиті з кипарису і нині зберігається в музеї Волинської ікони в місті Луцьк.

Окреме місце в сакральній архітектурі займають – іконостаси, вівтарі, ікони, начиння, меблі, світильники найвитонченішого зразка, пишно прикрашені скульптурою, різьбленням, золоченням,



інкрустацією та розписами. Серед них, нерідко трапляються унікальні твори, без перебільшення світового значення. При розгляді українських пам'яток декоративної різьби, оригінальних і самобутніх творів, постійно виринають питання про ставлення різьбярів до мистецьких досягнень інших національних середовищ. За словами Михайла Драгана «створюючи свої декоративні композиції, українські митці критично й творчо засвоювали і використовували надбання художньої культури інших народів» (1970, с.9). В українських церквах вітварі, а особливо іконостаси (Рис. 5), що вражають своєю пишною ошатністю, являються виразною рисою нашої сакральної архітектури, зазвичай іконостас церкви прикрашали золоченим різьбленням та розписами. Іконостас — одне з основних питань в історії розвитку стародавнього українського малярства і декоративного різьблення. Серед декоративної різьби іконостаса, «царські врата займають центральне місце і, можна сказати, творять самостійну цілість, адже на них була спрямована головна увага й зосереджені творчі зусилля різьбярів» (Драган, 1970, с.11).

Україна завжди була місцем перетину і транзиту ідей, технологій, цінностей і людей з заходу на схід і з півночі на південь й навпаки. Методи обробки і ремісничі техніки, так чи інакше, мігрували разом з людьми і часом спонукали до виникнення неповторних майстрів з власними школами і осередками. Серед таких, «овіяна загадками фігура предтечі львівської скульптурної школи Івана Георга Пінзеля, визнаного майстра, що втілював в камені та дереві твори в середині XVIII ст.» (Чепелик, 2013, с.169). Характер творчості Пінзеля, говорить про складну сентенцію досвіду і вражень майстра від різних мистецьких осередків півночі і півдня Європи, де він міг споглядати твори видатних художників пізнього бароко. Серед його геніальних скульптур, виконаних в дереві, можемо згадати чутливі постаті «Святого Якіма» та «Святої Єлизавети», динамічного «Самсона, що розриває пащу лева» та неповторну скульптурну групу «Жертвоприношення Авраама», які зараз зберігаються у Львівській національній галереї мистецтв ім. Бориса Возницького. Ці чудові твори вирізані з деревини липи, ґрунтовано левкасом, розписано олійними фарбами та оздоблено сухозлітним золоченням.



*Рис. 5. Іконостас з бічними вітварями церкви Миколая у місті Старий Самбір, початок XX ст., Львівська обл.(фото: Толочко М.)*

Не слід забувати про спадок майстрів меблярів, що наповнювали помешкання, храми, громадські будівлі виробами надзвичайної якості та краси. Прекрасним зразком майстерного меблярства є бібліотечна шафа з студентської бібліотеки головного корпусу Львівської політехніки, виготовленої у Львові в 1883 році за проектом Юліана Захаревича (Рис. 6). Шафа має довжину 26 метрів і поділена на тринадцять секцій з можливістю виходу на галерею другого поверху, де теж були розташовані секції з літературою, вона виготовлена з відбірної деревини дуба та прикрашена складним різьбленням й

фанеруванням. Проте, час її не вберіг в первинному стані, шафа постраждала від повоєнного вандалізму та варварського поводження, її оригінальне покриття було обдерто, стільницю зіпсовано, а різьблення понівечено, другий поверх взагалі демонтовано і викрадено.



*Рис. 6. Бібліотечна шафа з старої студентської бібліотеки, головний корпус Національного університету «Львівська політехніка», після реставрації 2021 року. (фото автора)*

Український народ за власну довгу історію згенерував незліченну кількість видатних творів мистецтва з дерева, з яких багато збережено до наших днів, але ще більше втрачено на завжди, через минулі лихоліття та відсутність системної національної політики у сфері збереження пам'яток історії та мистецтва.

Усі твори, що виготовлені на дерев'яній основі або цілком з дерева, зазнають постійного руйнівного впливу багатьох чинників. З них основні можна виділити:

- природньо-кліматичний вплив;
- біологічний;
- антропогенний.

Зручність в обробці та відносна міцність дерева, як основи для творів мистецтва зумовили її популярність, але дерево має вади, серед яких – анізотропія властивостей, гігроскопічність, відносно невелика вогнестійкість, схильність до загнивання та uszkodження комахами.

В середньому на кілограм ваги в деревині знаходиться вдесятеро більше калорій, ніж в плодах або листі, але целюлоза здерев'янілих частин дерев зв'язана складними зв'язками молекул лігніну, що надає деревині фізичної міцності, проте робить її непридатною до їжі більшості тварин, окрім деяких видів комах. Саме такі комах (ксилофаги) завдають основних структурних ушкоджень живим та вже мертвим деревам через інвазійний цикл їх життя. Можливість перетравлювати деревину вони одержують внаслідок симбіотичного використання грибків та бактерій, які здатні розщеплювати лігнін та вивільняти целюлозу з дерева, яку травна система комах перетворює на крохмаль і успішно засвоює. Також, таким комахам необхідні специфічні кліматичні умови для можливості харчуватися деревиною і крім того всі вони мають певну спеціалізацію за породою та певними частинами дерева, так вони частіше обирають поживні ділянки заболони та кори дерева, а в серцевині лише селяться. Комах переносять на собі, або в спеціальних органах спори грибів, які розвиваються в структурі здерев'янілих частин живого або мертвого дерева, змінюють та руйнують його структуру.

Особливо важливим для розвитку грибків та життєдіяльності комах являється необхідність оптимальних кліматичних умов, що характеризуються вологістю дерева, відносною вологістю та

температурою повітря. Отже, для збереження творів мистецтва та пам'яток історії і культури з деревини, необхідне створення правильних кліматичних умов їх оточення, що унеможливить розвиток грибків та плісняви. Проте, це не убезпечить вже змінену грибком деревину від поїдання її комахами – деревоїдами.

Все-таки, якими б руйнівними не були сили природи, людський вплив є значно більш фатальний для творів мистецтва з деревини. Так, для розуміння масштабу руйнувань дерев'яної архітектури в Україні з описаних в 1920-30-х роках Стефаном Таранушенком 180 шедеврів української дерев'яної церковної архітектури лівобережної України на сьогодні збереглося лише 15 (2017). Більшість з них підірвані, знесені, розібрані або спалені радянськими комуністами.

Та в часи незалежної України темпи руйнування також лякають, так за період з 1991 по 2011 роки в Львівській області було спалено або несанкціоновано розібрано парафіянами 80 стародавніх храмів (Кисілевська, 2011). Під час численних воєн, раз по раз совались фронти по території нашої держави, завдаючи неймовірних руйнацій, і зважаючи на це, наш обов'язок зберігати ті безцінні зразки дерев'яних творів мистецтва, пам'яток історії та культури, що таки вціліли до нині.

За певних умов, для збереження твору мистецтва з деревини достатньо обмежитися проведенням його консервації. Але часто ситуація така, що необхідним є постконсерваційне втручання, тобто власне – реставрація з проведенням масштабних реконструкцій та доповнень.

В Україні діють: Закон України «Про охорону культурної спадщини», Закон України «Про музеї та музейну справу», Закон України «Про охорону археологічної спадщини», міжнародні пам'яткоохоронні хартії, Кодекс музейної етики ICOM. Але нажаль, існує певна неоднорідність консерваційних шкіл, в їх підходах та стандартах професійної діяльності. Ще донедавна вітчизняні реставратори творів мистецтва спиралися на неактуальні наукові опрацювання радянського часу, що провокувало використання відверто застарілих методів та технік, як дослідження, та власне, консервації творів. В період становлення України, як незалежної держави, певний час зберігалася тяглість і орієнтація на «москву», де консерваційна наука переживала таку ж кризу і стагнацію. Проте, закордонні фахівці вже понад пів століття використовують неінвазійні методи дослідження та проводять консерваційні заходи з використанням зворотніх матеріалів. Тому доказом є опубліковані результати міжнародних симпозіумів, як наприклад, прекрасне видання матеріалів симпозіуму музею Жана-Пола Гетті 1995 р. в місті Малібу, США (Dardes & Rothe, ed., 1998) з описом повного циклу проведення консервації різноманітного малярства на дерев'яній основі, а у вичерпному Оксфордському виданні Шаян Ріверс та Ніка Умні «Консервація меблів» (*Shayne Rivers & Nick Umney Conservation of furniture, 2003*) наводять праці британських реставраторів творів з деревини, які публікували результати та інформацію про консервацію меблів. Для проведення досліджень природи оригінальної деревини творів мистецтва можемо звернутися до наукових праць відомого анатома деревини – Руді Вагенфюра (*Rudi Wagenführ*), що був завідувачем відділу прикладної анатомії деревини Інституту деревообробних технологій Дрездена, Німеччини, та багато інших. Для Української реставраційної науки є першочерговим завданням проведення глибокого аналізу досвіду і традицій консерваторів з країн, що досягли великих успіхів в збереженні власного культурного спадку та критичне його оцінювання для використання в нашому специфічному національному середовищі.

## Висновки

В Україні велику частку збережених пам'яток історії та культури становлять твори з деревини та дерев'яна архітектура. Внаслідок стародавності традиції обробки деревини в мистецьких, будівельних і утилітарних промислах може скластися уявлення про ґрунтовну опрацьованість вітчизняними реставраторами-науковцями процесів і протоколів збереження пам'яток з дерева, але це так, тільки почасти. Знання з історії використання технік обробки деревини в мистецтві і побуті можемо знайти в середньовічних трактатах та матеріалах раннього модерного часу, дослідження і оцінку мистецького та культурного значення, якостей і цінностей пам'яток опрацьовують сучасні історики, культурологи та мистецтвознавці, також, не бракує сучасних публікацій на тему консервації дерев'яних пам'яток зарубіжними спеціалістами, а технологи, фізики, хіміки, деревинознавці з деревообробної галузі

промисловості – володіють значним доробком про деревну фізіологію. Таким чином, для провадження правильних методик збереження пам'яток з дерева, необхідним є міждисциплінарний, синтетичний підхід. А зважаючи на багату і глибоку культурну спадщину, що ми маємо в Україні та зовсім непрості обставини в геополітичній, економічній, освітній та науковій сфері, перед сучасними реставраторами постає вельми складне завдання – підняття стандартів у власній професійній діяльності на якісно новий рівень, задля збереження такого значущого спадку пращурів, втіленого в деревині, можлива втрата якого, означає втрату безцінної частини культурного різноманіття для людства загалом.

### Бібліографія

- Драган, М., 1970. *Українська декоративна різьба XVI-XVIII ст.* Київ: Наукова думка.
- Літопис руський за Іпатським списком, 1989. Переклад з давньоруської Л. Маховця. Дніпро.
- Січинський, В., 1956. *Історія українського мистецтва*. Т. 1. Нью-Йорк.
- Таранушенко, С., 2017. *Дерев'яна монументальна архітектура Лівобережної України*. Харків: Видавець Олександр Савчук.
- Чепелик, О., 2013. Скульптор Пінзель і духовний ландшафт українського бароко. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2, с.168-170. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2013.137998>.
- Ченнини, Ч., 1933. *Книга об искусстве или трактат о живописи*. Перевод с итальянского А. Лужнецкой. Москва: ОЗИГ-ИЗОГИЗ.
- Dardes, K. & Rothe, A., ed., 1998. *The Structural Conservation of Panel Paintings, Proceedings; of a Symposium at the J. Paul Getty Museum. Part Two: History of Panel-Making Techniques*, pp.109-185.
- Heurich, J., 1862. *Przewodnik dla stolarzy*. Warszawa.
- Ukrinform.ua та Кисілевська Н., 2011. Дерев'яні храми Львівщини сигналізують "SOS"! Львів.

### References

- Drahan, M., 1970. *Ukrainska dekoratyvna rizba XVI-XVIII st.* Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
- Litopys ruskyi za Ipatskym spyskom, 1989. Pereklad z davnoruskoi L. Makhovtsia. Dniipro. [in Ukrainian]
- Sichynsky, V., 1956. *History of Ukrainian art*. T.1. Architecture. New-York: Shevchenko Scientific Society, Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the USA. [in Ukrainian]
- Taranushenko, S., 2017. *Dereviana monumentalna arkhitektura Livoberezhnoi Ukrainy*. Kharkiv: Vydavets Oleksandr Savchuk. [in Ukrainian]
- Chepelyk, O., 2013. SCULPTOR PINSEL SPIRITUAL LANDSCAPE AND UKRAINIAN BAROQUE. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi kerivnykh kadriv kul'tury i mystetstv*, 2. pp.168-170. [in Ukrainian] DOI: 10.32461/2226-3209.2.2013.137998.
- Chennyny, Ch., 1933. *Knyha ob ysskustve yly traktat o zhyvopysy*. Perevod s ytalianskoho A. Luzhnetskoi. Moskva: OZYH-YZOHYZ. [in Russian]
- Dardes, K. & Rothe, A., ed., 1998. *The Structural Conservation of Panel Paintings, Proceedings; of a Symposium at the J. Paul Getty Museum. Part Two: History of Panel-Making Techniques*, pp.109-185.
- Heurich, J., 1862. *Przewodnik dla stolarzy*. Warszawa.
- Ukrinform.ua та Kysilevska N., 2011. *Dereviani khramy Lvivshchyny syhnalizuiut "SOS"!* Lviv. [in Ukrainian]



## **WOOD IN WORKS OF ART AND ARCHITECTURE, HISTORY OF USE AND PROBLEMS OF CARE**

© Chorny M., 2021

*Wood is a material used to create works of art, architecture and has been known to people for thousands of years. In Ukraine there is a huge number of outstanding works of architectural, art, decorative, sacred, industrial and utilitarian nature. Significant efforts are being made by conservation and museum workers to preserve and care for such works. The article provides information about the history of using wood to create works of art and architecture. The complex of art history, technological, nature protection and conservation-restoration information is generalized and the holistic understanding of the important role research and preservation of works, made with the wood use is given.*

*The history of the woodworking industry in Ukraine was studied by S. Hensiruk, O. Furdychko, V. Bondar, and the specifics of artistic woodworking craft were analyzed by B. Suliak, M. Serhieieva. Peculiarities of Ukrainian wooden architecture were studied Y. Taras, L. Prybieha, Y. Ivashko, H. Shevtsova. Important information on the experience of preserving the cultural heritage of Ukraine can be found in the publication from O. Rybchynsky.*

*This article analyzes the areas of wood application as a basis for the manufacture of art works, and architectural construction. The specifics of the use wooden in sacred architecture, art, decorative and applied arts of Ukraine are outlined. The types made of wooden art works are determined and their role in the Ukrainian culture is established. It is substantiated that the preservation of valuable art works is a very important task for conservation science and society in general. The author reveals the main problems of preservation and the reason for the destruction of wooden art works, and to implement the correct methods of preserving wooden objects, an interdisciplinary, synthetic approach is needed. All works of wood are constantly under the destructive influence of many factors, and the article identifies modern ways to overcome the problem of destruction wooden art works and basic care for them.*

**Keywords:** *wood, craft, fine arts, decorative arts, restoration, conservation.*